

TERRORISME IN EN UIT DE LES

'JE HOEFT NIET BANG TE ZIJN VOOR EEN AANSLAG'

Op maandag 18 maart werd Nederland opgeschrikt door een schietincident dat sterk deed denken aan een aanslag met een terroristisch motief. De tramaanslag door Gökmen Tanis op het 24 Oktoberplein legde de stad Utrecht volledig plat.

In de hele provincie gold die dag dreigingsniveau 5.

MARIAN VAN DEN BERGE

Mijn zus stapte een minuut voor de aanslag de tram uit', vertelt een leerling van het Goois Lyceum in Bussum naar aanleiding van een les over terrorisme. Hoe ga je als school het gesprek over dit onderwerp aan en hoe treed je als docent op als meningen hierover enorm uiteenlopen? Terrorismedeskundige Beatrice de Graaf werd na de aanslagen in Parijs overspoeld met verzoeken om op scholen gastlessen over terrorisme, polarisatie en radicalisering te geven. Zo kwam zij op het idee om een lessencyclus over terrorisme op te zetten en startte in 2018 op vijf scholen in Utrecht een pilot. De lessen zijn voortgekomen uit een samenwerking tussen experts van de Universiteit Utrecht

en de gemeente Utrecht in het kader van de taskforce *Utrecht Zijn Wij Samen*. Inmiddels werkt dit project TerInfo¹ met meer dan zestig scholen.

TERINFO

TerInfo helpt docenten in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs met het bespreekbaar maken van terrorisme en politiek geweld in de klas. Door het bieden van feitelijke kennis, historische context en pedagogische handvatten draagt TerInfo bij aan de weerbaarheid van kinderen ten aanzien van terrorisme, extremisme en radicalisering. Gevoelige onderwerpen en thema's worden op een inclusieve manier besproken, waarbij er aandacht is voor meerdere perspectieven. Deze benadering - die multiperspectiviteit verbindt met pragmatische realiteitszin en pedagogische in-

structie aan jongeren (want het kan al strafbaar zijn om IS-materiaal door te sturen) - valt bij deelnemende docenten in zeer goede aarde. Leerlingen leren met TerInfo om actuele gebeurtenissen in een historische context te plaatsen en geven deze op die manier 'een plek'. Bovendien is mediawijsheid een belangrijk onderdeel in ons project. TerInfo leert leerlingen om kritisch (media)berichtgeving over terrorisme te duiden. Deze lesplannen zijn per opleidingsniveau gedifferentieerd: primair onderwijs (bovenbouw, onderbouw) en voortgezet onderwijs (vmbo, havo/vwo-onder- en bovenbouw).

Ten slotte biedt TerInfo ook een aantal voorbeeldlessen en veel externe links met tips en informatie over het bespreken van maatschappelijk gevoelige informatie met kinderen van verschillende leeftijden.²

REACTIES VAN LEERLINGEN

Leerlingen van het Goois Lyceum in Bussum volgden de lessen over terrorisme. M&P vroeg ze wat ze ervan hebben geleerd. Ze zeiden er het volgende over:

'IK HEB ERVAN GELEERD DAT ER VERSCHILLENDE SOORTEN TERRORISME ZIJN EN DAT DE KANS OP EEN AANSLAG HEEL KLEIN IS.' - SOPHIE

IK SNAP NU VEEL BETER WAT TERRORISME INHOUDT EN WAAROM HET IN DE WERELD VOORKOMT - SUUS

Nikki Sterkenburg
(foto: Bianca Toeps)

INTERVIEW

M&P gaat in gesprek met Nikki Sterkenburg, projectleider bij TerInfo. Naast haar werk als journalist heeft ze ook maatschappijleer en Nederlands gegeven en is ze al tien jaar bezig met radicalisering en terrorisme. Momenteel doet ze ook onderzoek naar radicaal- en extreemrechts in Nederland.

'In crisistijden moeten scholieren kunnen teruggrijpen op informatie die correct, rechtsstatelijk verantwoord en begrijpelijk is. Daarin voorziet dit project.' aldus Beatrice de Graaf. **Is zij de drijvende kracht achter dit project?**

'Beatrice de Graaf is inderdaad initiator van TerInfo. Omdat zij het echter ook heel druk heeft met college geven, zelf onderzoek doen en scripties begeleiden, ben ik als projectleider bij TerInfo aangesteld. Samen met assistent-projectleider Nicolette Moors zorg ik voor de dagelijkse aansturing, uiteraard in overleg met Beatrice.'

Welke rol speelt u in het project? Wat is uw achtergrond in relatie hiertoe?

'Ik ben begin 2019 door Beatrice gevraagd of ik misschien projectleider bij TerInfo wilde worden. Vanwege de hoge maatschappelijke relevantie ben ik er graag op ingegaan. Bij TerInfo initieer en coördineer ik onderzoek. Daarnaast heb ik met twee ICT'ers de site geherstructureerd en vernieuwd, denk ik na over de grote lijnen en houd ik me bezig met het werven van financiering.'

Wat heeft u ertoe aangezet om het project TerInfo mede op te zetten?

'Leerlingen weten en vinden veel meer van terrorisme dan vaak wordt verondersteld, maar binnen het huidige curriculum is er weinig plek voor het onderwerp. Hoe langer ik met TerInfo bezig ben, hoe meer ik overtuigd ben van de maatschappelijke noodzaak van een programma dat leerlingen helpt met de verwerking en duiding van de wereld die soms zo ongefilterd

binnenkomt. Daarnaast was het natuurlijk ook een pre dat TerInfo zo ongeveer alles combineert wat ik ooit heb gedaan.'

Wat is het doel van het project?

'TerInfo helpt docenten in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs met het bespreekbaar maken van terrorisme en politiek geweld in de klas, met als doel het verhogen van hun weerbaarheid tegen radicalisering en het tegengaan van polarisatie in de klas. Om dat te bereiken, zal je eerst moeten inventariseren wat leerlingen weten en denken, dat bespreekbaar maken en het vervolgens in een historische context inbedden. We willen dat leerlingen leren dat terrorisme iets van alle tijden is en bovendien uit verschillende hoeken afkomstig is. Uit onderzoek weten we dat radicalisering doorgaans begint met woede over vermeend onrecht en/of het gevoel dat de eigen groep wordt bedreigd. Zulke gevoelens kunnen worden opgewekt of versterkt wanneer er een terroristische aanslag of politiek geweld plaatsvindt - wat dikwijls de polarisatie tussen groepen in de samenleving aanwakkert. Ook in Nederland zetten aanslagen de sociale cohesie onder druk. Daarom is het belangrijk dat leerlingen handvatten krijgen om angst, geweld en gevoelens van onrecht te duiden en dat ze een handelingsperspectief hebben wanneer het gaat om wat ze zelf kunnen doen.'

Waarom adviseert u scholen om deel te nemen?

'Wanneer docenten terughoudend zijn, komt dat vaak doordat ze denken dat het niet in hun klassen speelt of omdat ze het een te spannend onderwerp vinden - want wat als je gevoelens van polarisatie alleen maar aanwakkert? Toch merken wij dat leerlingen er juist graag over willen praten. Het klaslokaal is bij uitstek de plek die een veilige omgeving voor leerlingen kan zijn om over dat soort moeilijke onderwerpen te spreken.'

Wat is jullie ervaring met de lessen op middelbare scholen?

'Heel positief, leerlingen vinden het vaak erg interessant. We zien ook dat sommige scholen liever hebben dat we eerst een workshop komen geven, aan docenten dan wel aan leerlingen. Vooraf overleggen we dan al uitgebreid over welke problematiek er op de school speelt, zodat we iets op maat kunnen maken. Ook zelf worden we elke les weer verrast over hoeveel leerlingen weten, al kan de dynamiek soms per klas verschillen. In de havo- en vwo-bovenbouw krijg je soms eerst sociaal wenselijke antwoorden, terwijl vmbo-leerlingen veel eerder ongefilterd en ongezoeten hun mening geven.'

'TERRORISME IS ERG INGEWIKKELD EN ER IS GEEN TERM VOOR DIE HET PRECIJS ONDERSTEUNT. DE KANS OP EEN AANSLAG IS 1 OP 15 MILJOEN. JE HOEFT DUS NIET BANG TE ZIJN VOOR EEN AANSLAG.'
- RENS

'ER ZIJN VIER GOLVEN VAN TERRORISME. TERRORISME GAAT VAAK OVER HET STREVEN NAAR IDEALEN, DIE IN DE EERSTE PLAATS NIET DOOR DE MAATSCHAPPIJ WORDEN GEACCEPTEERD.' - NAUT

'TERRORISME KOMT IN VEEL VORMEN VOOR EN IS VANUIT HET PERSPECTIEF VAN DE DADER NIET VERKEERD.' - DJARO

Kunnen docenten ook zelf de lessen introduceren? Zo ja, bieden jullie lesmateriaal of hulpmiddelen aan ter voorbereiding?

'Zeker. Voor het voortgezet onderwijs hebben we zelf een lessenserie van zes lessen over de golventheorie met vijf soorten terrorisme (introductioneel met achtereenvolgens lessen over anarchistisch-, anti-koloniaal-, links-, religieus- en rechtsextremistisch terrorisme) en losse werkvormen. Er komt binnenkort een lessenserie bij over de psyche van terroristen omdat we merken dat leerlingen dat heel interessant vinden. Bij alle lessen zit een uitgebreid lesplan en een powerpointpresentatie. Ook staan er multimediale clips klaar op de site. Veel docenten gebruiken ook ter introductie het DWDD-college van Beatrice de Graaf, dat op internet staat.'

Er zijn ook bijeenkomsten voor docenten en betrokkenen over het bespreken van moeilijke thema's. Kunt u daar iets meer over vertellen?

'We proberen minimaal twee keer per jaar docenten uit te nodigen om te delen waar

zij tegenaan lopen. Daarnaast laten we bij een dergelijke bijeenkomst soms inspirerende voorbeelden uit de praktijk zien. Hiermee willen we docenten ondersteunen, maar tegelijkertijd is het ook voor ons goed om te inventariseren wat er speelt. Vervolgens kunnen wij er weer met ons team van betrokken onderzoekers en experts - onder meer van geschiedenis, pedagogiek, religiewetenschappen, informatiekunde, sociologie en psychologie - over brainstormen hoe we zouden kunnen helpen en ondersteunend lesmateriaal ontwikkelen.'

Jullie betrekken ook docenten bij de projectopzet. Kunnen ze zich daarvoor opgeven?

'Zeker! We hebben zowel een redactieraad als een onderzoeksraad en voor wie enkel input wil leveren of een verzoek heeft staat onze mailbox altijd open.'

Met TerInfo beogen jullie onder andere de verhoging van de weerbaarheid van kinderen tegen extremisme, terrorisme en radicalisering? Slagen jullie daarin en hoe meten jullie dat?

'Het is moeilijk te meten of je iets hebt voorkomen. In die zin zullen we ook nooit pretenderen dat we een preventieprogramma zijn, maar we zijn nu wel aan het meten in hoeverre onze lessen invloed hebben op de attitudes van leerlingen ten aanzien van terrorisme en politiek geweld. Het is alleen nog te vroeg om daar iets over te zeggen, maar verkennend onderzoek van Theriault et al. (2017) lijkt erop te wijzen dat het absoluut effect heeft. We hopen in 2020 over ons onderzoek te publiceren.'

Zijn er met betrekking tot de beleving van terrorisme verschillen tussen stad en platteland?

'Ook dat is op dit moment nog onderwerp van ons onderzoek. Wat we wel zien is dat docenten in de provincie vaak denken dat hun leerlingen niet met terrorisme

bezig zijn, maar wanneer er een aanslag of schietincident is, zoals op de tram in Utrecht in maart 2019, dan houdt dat leerlingen wel degelijk bezig. Soms bijvoorbeeld omdat ze familie in Utrecht hebben of omdat hun ouders er werken. Daarom blijven we erop hameren: vul het niet voor de leerlingen in, maar praat met ze om erachter te komen wat ze weten en hoe ze erover denken. Soms zijn leerlingen, alleen al door dingen die ze op het internet volgen, een behoorlijke expert op het gebied van wapens geworden. Dat betekent niet dat je die leerling meteen moet wantrouwen, want het kan ook gewoon interesse zijn. Wel is het goed om je er bewust van te zijn.'

Wat wilt u zelf nog kwijt?

'Hoe langer ik bij TerInfo werk, hoe meer ik overtuigd ben van de noodzaak ervan. Hoewel het voor mij natuurlijk ook gewoon een baan is, maakt het me in alle opzichten een rijk mens. Het is heel circulair: scholen brengen iets en denken mee aan de ontwikkeling van lesmateriaal, waarvan ze vervolgens zelf weer gebruikmaken. Onze studenten lopen stage, leren meer over de maatschappij en vinden het vaak zo leuk dat ze TerInfo weer als onderwerp voor hun scriptie gebruiken. Iedereen brengt iets in en neemt er weer iets uit mee.'

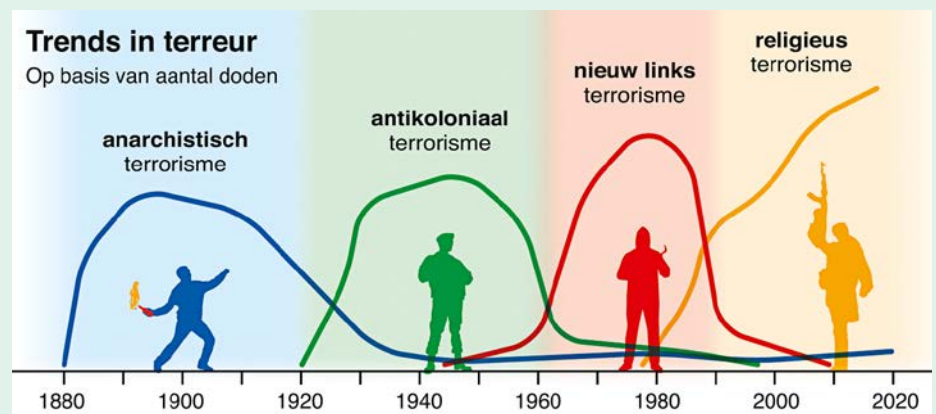
'TERRORISME ZAL ALTIJD AANWEZIG ZIJN OP DE WERELD EN HET IS BELANGRIJK OM TE BEGRIJPEN WAT HET BETEKENT.' - MARIJN

'DAT ER DOOR DE TIJD HEEN OOK VEEL VERSCHILLENDE VORMEN VAN TERRORISME ZIJN GEWEEST.' - ELINE

Tot slot is het altijd goed om te benadrukken dat we gratis zijn en geen commercieel doel hebben. We worden betaald vanuit de Universiteit Utrecht, de stad Utrecht (Taskforce Radicalisering en Polarisatie) en de Stevin-premie van Beatrice de Graaf.' ♦

Noten

1. <https://nos.nl/artikel/2278971-terrorismeles-in-utrecht-zomaar-mensen-vermoorden-dat-kan-echt-niet.html>.
2. <https://ter-info.nl/home>.

Bron: Beatrice de Graaf / DWDD

TERINFO

TerInfo geeft op aanvraag van de school zelf workshops (aan leerlingen en/of docenten) of ontwikkelt en levert docenten lesmateriaal. TerInfo biedt:

- een mobiele website (ter-info.nl) met hoogwaardige beknopte informatie over terrorisme;
- praktische ideeën en opdrachten om het gesprek met leerlingen aan te gaan;
- behulpzame duiding in het geval van actuele aan terrorisme gerelateerde maatschappelijke gebeurtenissen; en
- informatie en handvatten gericht op docenten van de bovenbouw van het primair onderwijs, de onder- en bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het mbo.

Wilt u zich aanmelden of heeft u vragen dan kunt u contact opnemen met Nikki Sterkenburg en Nicolette Moors (ter-info@uu.nl).